

Ar yra vaikų istorija?

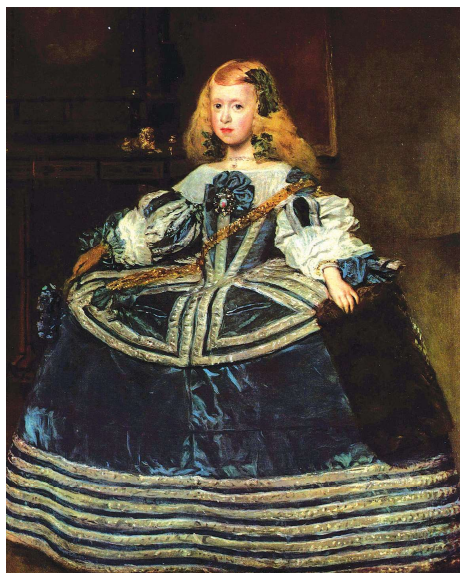
- Vaikai turi savos svarbios veiklos, kitokios nei suaugusiųjų
- Kaip matuojamas istorinis laikas?
- Kartais vaikų ir suaugusiųjų nuomonė sutampa. Kodėl?

1.1. VAIKAI SUAUGUSIŲJŲ APDARAIŠ

Taip jau nutiko, kad vaikai mokomi suaugusiųjų istorijos.

Istorijos knygoje rašoma apie tai, kas įdomu suaugusiems, – apie verslą ir politiką. Vaikams pasakojama supaprastinta istorija. Kuo gyveno patys vaikai, mažai kam rūpi. Nedaug težinome, ką jie ankstesniais laikais veikdavo ar galvodavo. Bet dabar istorikai ėmė labiau domėtis senovės vaikų gyvenimu, apie jį rašo knygas, o Vilniuje įsikūrė Žaislų muziejus.

Infántas, infántė – Ispanijos, Portugalijos karališkųjų šeimų vaikams teikiamas titulas.

1 pav. XVII a. ispanų *infántės* portretas. Dailininkas Diegas Velaskesas.

2 pav. Karaliaičio Vladislavo Vazos portretas. Dailininkas Martynas Koberis, 1596 m.

3 pav. Karalaitė Ona Marija Vazaitė. Dailininkas Martynas Koberis, 1596 m.

1. 🚩 Pavartykite madų žurnalą. Aprašykite, kaip mūsų laikais turėtų atrodyti madingas vaikas. Kuo panašūs ir kuo skiriasi vaikų ir suaugusiųjų drabužiai?
2. 🚩🚩 Palyginkite dailininkų paveiksluose pavaizduotų vaikų apdarus (1, 2, 3 pav.) su dabartine vaikų mada. Raskite po tris panašumus ir tris skirtumus.
3. ⚖️ Ar norėtumėte per gimtadienį ar kurią kitą šventę vilkėti XVII, XVIII amžiaus vaikų drabužiais?

Vaikų žaidimai

Olandų tapytojo Pyterio Breigelio Vyresniojo paveiksle „Vaikų žaidimai“ (4 pav.) tyrinėtojai atpažįsta net 92 žaidimus. Jau vien dėl temos šis paveikslas yra nepaprasta retenybė. Iš jo puikiai matyti, kad senovėje vaikai tebuvo maži suaugėliai. Jų apranga visai nevaikiška: mergaitės su mamų prijuostėmis ir kepuraitėmis, berniukai su tėvų kelnėmis ir striukėmis. Net veidai nelabai vaikiški, tik ūgis mažesnis! Žaislų paveiksle nedaug, nebent lazda su arkliuko galva ar botagėliu įsukami vilkeliai. Bet vaikams tai nė motais, savo žaidimams jie pritaiko įvairiausius kieme rastus daiktus: statines, jų lankus, pagalius. Vaikai žaidžia net tokius žaidimus, už kuriuos galima gauti pylos! „Pavojingiausia“ žaisti kaukeliais, nes suaugusieji jais lošia iš pinigų.

4 pav. Pyterio Breigelio Vyresniojo „Vaikų žaidimai“, 1560 m.

1. 🚩 Pasistenkite atpažinti kuo daugiau 4 paveiksle pavaizduotų žaidimų. Pasivaržykite su savo draugais ar šeimos nariais, kas atpažins daugiau.
2. 🚩🚩 Kokius žaidimus su draugais žaidžiate kieme? Palyginkite: kuo skiriasi jūsų ir paveiksle vaizduojamų vaikų žaidimai?
3. 🚩🚩 Kodėl pasikeitė vaikų žaislai ir žaidimai? Pasakykite tris priežastis.
4. 🏠 Ar norėtumėte patekti į Pyterio Breigelio Vyresniojo paveikslą ir pažaisti su vaikais, gyvenusiais prieš 500 metų? Kodėl?

5 pav. Mūsų laikais vaikai mėgsta žaisti futbolą.

Trys kraupulių temos

1 pav. Tardymo kėdė Rottenburgo muziejuje.

Kriminalistika – mokslas, tiriantis nusikaltimus, jų priežastis, išaiškinimo ir išvengimo būdus.

- Vieną vagį karia – kiti krausto žioplių kišenes
- Jei skęsta – ne ragana, o jei neskęsta...
- Ko pridirbo Prokša, Masčio brolis ir Kučiukas, ir Lisica žibintojas

24.1 ISTORINĖS ŠIURPĖS

Kankinimo įnagių kolekcija

O dabar jūsų laukia... tikros istorinės šiurpės! Pamenate, kaip vienas prasikaltėlis išsigandęs ragino kitą greičiau kartis, nes Vytautas atjoja? Ne vienas lietuvis pasakytų, kad priešų kronika juodina lietuvius ir jų valdovą.

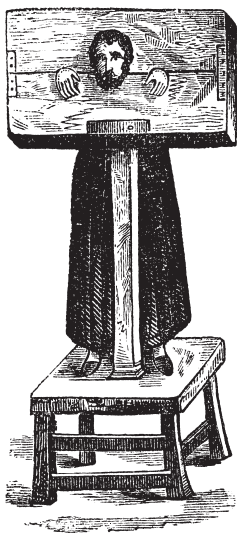
Tad keliaukime į Vokietiją, kur prie Tauerio upės stovi gražus viduramžių miestas Rottenburgas. Turistus čia traukia **Kriminalistikos** muziejus, o jame – tik laikykis... Tiek kankinimo įnagių vienoje vietoje retai kur pamatysi. Tai ir žnyplės kūnui plėšyti, ir piltuvai verdančiai dervai ar aliejui į gerklę pilti, ir kaulų laužymo varstotai, ir daugybė kitokių baisių įnagių. Išėjęs iš muziejaus girdėjau, kaip moterys atsiduso: „Ačiū Dievui, kad gyvename ne viduramžiais.“ Iš tiesų, nors karai, žudynės, kitos baisybės iki šiol nesiliauja, tokio mėgavimosi kraupiais dalykais nebėra.

1. 🦋 Kaip manote, kodėl viduramžiais buvo tiek daug įvairių įrenginių žmonėms kankinti?
2. ⚖️ Pasamprotaukite: kodėl mūsų laikais draudžiama kankinti žmones?

Žiaurios bausmės

Pažvelkite į iliustraciją (3 pav.) – joje pavaizduoti įvairūs kankinimo tardant įtariamuosius ir bausmės vykdymo nuteistiesiems būdai: plakimas rykštėmis, nukirsdinimas, kaulų laužymas ant rato, galūnių kirtimas, apakinimas, vidurių išėmimas, korimas, sudeginimas, nuskandinimas. Brrrr...

Ir visos tos žiaurybės paveikslėlyje atrodo tokios įprastos ir kasdieniškos, tarsi vaizdinė priemonė: kaip ką daryti, kad atimtum žmogui gyvybę ar sužalotum kuo įmančiausiu būdu. Gana dažna bausmė – kaulų laužymas. Nuteistojo rankos ir kojos būdavo išskečiamos ir pririšamos prie didelio skersmens rato. Budelis sunkiu kūju iš eilės sutrupindavo galūnių kaulus. Įstatymuose būdavo numatomas net smūgių skaičius, tad jei budeliui pristigdavo vikrumo ar įgudimo, baudžiamajam tekdavo ilgai merdėti. Sudarkytą kūną sudegindavo arba su visu ratu iškeldavo ant stulpo, kad visi matytų ir nerizikuotų nusikalsti.

2 pav. Prie gėdos stulpo, paprastai stovinčio miesto rotušės aikštėje, būdavo plakami nesunkius nusikaltimus padarę nuteistieji (smulkūs vagiškai, mušeikos), kurie pažeidė įstatymą pirmą kartą.

3 pav. Raižinys iš XVI a. pradžios vokiečių teisininko knygos apie įstatymus ir bausmes.

Viduramžių Europoje pavogęs žąsį galėjai netekti rankos. Deja, bausmių žiaurumas neatbaidydavo nuo nusikaltimų, o aplink pakylą, ant kurios vykdoma mirties bausmė, susirinkdavo minios smalsuolių. Kol kardavo vieną nusikaltėlį, kiti tuštindavo žioplių kišenes...

„Akis už akį, dantis už dantį“ iškalta akmenyje dar XVIII amžiuje prieš Kristų. Bet klystume manydami, jog taip įteisinamas kerštas. Šiuo įstatymu Babilono karalius Hamurapis kaip tik norėjo pasiekti, kad bausmė nebūtų žiauresnė už nusikaltimą.

Gal viduramžiais žmonės savotiškai veikė laki vaizduotė, piešianti šiurpius pragaro vaizdus ir nepavydėtiną nusidėjėlių pomirtinę lemtį. O kaip danguje, taip ir žemėje...

Tačiau žvelgdami didžiųjų menininkų akimis regime ne kasdienės žiaurumo apraiškas, prie kurių ilgainiui priprantama, o tikrą pasmerkumą, atskirtumą nuo Dievo ir žmonių siaubą.

Sakoma, kad civilizuatą visuomenę nuo barbariškos skiria pagarba asmens gyvybei ir orumui. Mūsų laikais net didžiausi nusikaltėliai nebaudžiami mirtimi. Bet kol yra norinčiųjų pasityčioti iš savo artimo, apie barbarybės pabaigą kalbėti per anksti.

4 pav. Jano van Eiko paveikslo „Paskutinis teismas“ (1440–1441 m.) fragmentas.

5 pav. Pyterio Breigelio Vyresniojo paveikslo „Mirties triumfas“ fragmentas apie 1562–1563 m.

Mirties bausmė Lietuvės Statutuose

Statutais vadinamuose trijuose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės įstatymų rinkiniuose numatyta daug žiaurybių. Antrajame, išleistame 1566 m., išvardyta 60 nusikaltimų, už kuriuos baudžiama mirtimi. Trečiajame, pasirodžiusiame 1588 m., tokių nusikaltimų net 90. Įstatymuose įrašyti ir mirties bausmės vykdymo būdai, dažniausiai nukirsdinimas ar pakorimas. Būta ir sudeginimo, ketvirčiavimo, kaulų laužymo, pamovimo ant baslio.

Žiauriausiai bausti tėvo ar motinos žudikai.

Jeį sūnus ar duktė savo tėvą ar motiną sąmoningai, kokio įniršio pagauti, užmuštų, tokia gėdingos mirties bausme turi būti nubausti: vedžioti po turgaus aikštę, žnyplėmis plėšyti kūną, o paskui įkišti į odinį maišą kartu su šunimi, gaidžiu, katinu, maišą užsiūti ir kuo giliau paskandinti.

1. 🦋 Kodėl už tėvo ar motinos nužudymą buvo baudžiama taip žiauriai?

Žiaurios bausmės minimos ir liaudies pasakojimuose. Prisiminkite pasaką apie Sigutę. Kaip grįžęs iš karo brolis atkeršijo raganai?

6 pav. Tamplierių sudeginimas 1310 m. prie Parýžiaus.

Erėzija – tikėjimas, nesutinkantis su viešpataujančios religijos tiesomis.

Teologija – religijos mokymo, tikėjimo tiesų nuoseklus išdėstymas ir aiškinimas.

1. 🦋 Mūsų laikais įstatymai draudžia kankinti ne tik žmones, bet ir gyvūnus. Ar esate matę, kaip kas nors nederamai elgiasi su gyvūnu? Papasakokite ir įvertinkite tą įvykį.
2. 🦋🦋 Kaip manote, kodėl žmonės ir žinodami apie žiaurias bausmes vis tiek nusikalsdavo?
3. 🦋🦋🦋 Sužinojote, kokia daugybė kraupių bausmių grėsė nusikaltėliui senais laikais. Pagalvokite ir pasakykite, kaip tos bausmės turėjo paveikti: 1) nusikaltėlį; 2) dorą žmogų; 3) valdovą; 4) budelį.

24.2. ERETIKŲ IR RAGANŲ LAUŽAI

Penktadienis, tryliktoji

Ar kada pagalvojote, kodėl mėnesio 13 diena, ypač penktadienis, laikoma nelaiminga? Biblija mums sako, kad Jėzus nukryžiuotas penktadienį – „buvo šabo išvakarės“. Be to, parašyta: „Buvo Velykų išvakarės“, o Velykas (Pesachą) judėjai pradeda švęsti pirmojo kalendoriaus mėnesio nisan 14 dieną po saulėlydžio. Štai ir išeina, kad 13 diena, penktadienis, yra Jėzaus Nukryžiovimo diena.

Tokią nelaimingą dieną, 1307 m. spalio 13-ąją, penktadienį, Prancūzijos karalius suėmė riterius tamplierius – Šventyklos ordino vienuolius, ir vėliau sudegino ant laužo. Beje, anuomet Katalikų bažnyčia sudeginimą vadino net ne bausme, o velnio apsėstos sielos apvalymu. Bet ar pasmerktajam nuo to būdavo lengviau?

Šia bausme, pradėta taikyti XI a., XIII–XVIII a. būdavo baudžiama už **erėzijas** ir raganavimą, nukentėdavo ir žydai, tamsuolių laikomi Jėzaus Kristaus žudikais. Laužo liepsnose žuvo ne vienas

garsus žmogus, minimas istorijos knygose. 1415 m. Kōnstanco visuotiniame Bažnyčios susirinkime buvo svarstoma svarbi byla, žemaičių iškelta kryžiuočiams, bet jo dalyviai labiau laukė Jono Huso sudeginimo (7 pav.). Prāhos universiteto **teolōgijos** profesorius buvo apkaltintas Bažnyčios mokymo iškraipymu ir nu-teistas mirti „švelniai ir gailestingai, be kraujo praliejimo“. Taip viduramžių įstatymai apibrėžė sudeginimo bausmę.

1. 🚩 Ar sudeginimas ant laužo – švelni ir gailestinga bausmė? Kodėl taip manote?

Raganų teismai Lietuvojė

Kartais teigiama, kad Lėnkijos ir Lietuvōs valstybėje eretikų ir raganų laužai neliepsnojo, bet tai ne visai tiesa. Ir čia buvo deginami žmonės, net bajorai. Stanislovas Leščinskis žuvo už Dievo neigimą, vadinamą ateizmu. Būta ir raganų teismų, ir laužų. Tiesa, skundų dėl raganavimo suskaičiuota 264 – palyginti su kitomis šalimis, nedaug. Bylinėtis buvo brangu: skundikui tekdavo sumokėti nemenkus mokesčius, prilygstančius kelių jaučių kainai. Tad ne kiekvienas įskundimas baigdavosi teismu. Daugiausia raganų Lietuvojė sudeginta XVII amžiuje.

Raganavimu paprastai būdavo apkaltinami valstiečiai, dažniau moterys. Gal dėl to, kad kaime dar buvo išlikę pagoniškų papročių ar apeigų, laikomų tarnavimu šėtonui. Bet kaip nustatyti, ar įtariamoji tikrai ragana? Čia būdavo pasitelkiamas „Dievo teismas“ – išbandymas. Įtariamąją surištą įmesdavo į upę. Jei išplaukdavo – ragana, o jei nuskęsdavo, vadinasi, nekalta. Išplaukusi ragana žengdavo ant laužo.

Apie raganas

Pasakojimų apie susidorojimą su raganomis yra išlikę lietuvių tautosakoje.

Kitąkart buvę labai daug raganų, tai jas girdydavę, bet niekaip negalėdavę prigirdyt. Kočėlą, samtį nusitverdavus ir nebeskėsdavus, tai ir žinodavę, kad ta ragana. Atveždavę šiaudy, apkraudavę ir uždegdavę: ragana visa sudegdavus, bet jos širdis nesudegdavus, pasilikdavus visa ledu apšalus, apgargėjus. Tai visi ir žinodavę, kad ta tikrai buvus ragana. Bet kitą ir tokią sudegindavę, kad visa ir širdis sudegdavus. Tai ta nekalta buvus, ta jau buvus ne ragana.

7 pav. Jono Huso sudeginimas. Eberhardo Vindeko „Imperatoriaus Zigmanto knygos“ iliustracija, 1443 m.

8 pav. Ragana. Dailininkas Albrechtas Diureris, apie 1500 m.

Kitą sykį negali atsistebėti žmonių vaizduote:

Sako, tikra ragana sudegdavo visa ant ugnies, tiktai jos pilvas likdavo nesudegęs. Reikėdavo pilvą kryžmai perpjauti, tai tada visa sudegdavo. O jeigu kryžmai pilvo neperpjautum, tai ta ragana vėl atsigaivelėtų. Mat pilve jos pikta dvasia gyvena, tai užtai pilvas jos nedega.

Vis dėlto įdomiausia liaudies tikėjimuose, kaip atpažinti raganą. Juk jei nori įskusti, turi pateikti įrodymų. Štai įrodymai:

Raganių galima pažinti, kad akies lėlytėje žmogysta stovi ant galvos, kojos aukštin.

Kad kokia boba supykus ir į vidų įbėgus ima bartis, akis į visus meta mirkčiodama ir jos apatinė lūpa dreba, tai ta jau ragana.

Kas per Kūčias nuo pat ryto bet ko prasimetęs ateina, tai tas yra ragana ar raganius.

O visų smagiausia – ką reikia daryti, kad pamatytum raganą:

Per Užgavėnės kai pavalgo, tai po valgio kai kokia gaspadinė duoda sūrio, tai kaip atsikanda šmotuką, tai turi laikyt pernakt burnoj, o rytą reikia iš burnos išimt ir laikyt iki pirmos dienos Velykų, o pirmą dieną per mišias reikia įsidėt į burną, tai kuris raganius ateina į bažnyčią, tai kiekvieną mato.

Kad per gavėnią plaukų nekirpsi, nagų nepjaustysi, burnos neprausi, tai Velykų rytą bažnyčioj raganą pamatysi. Tos raganos bažnyčioj esančios atgal atsikusios, kočėlus rankoje turinčios ir tiems, kas užsnūsta, tuoj per nosį mušančios.

Pamėginkite patys. Neabejoju, kad pagal kai kuriuos čia suminėtus požymius raganų tikrai rasite.

9 pav. XVI a. raižinys: ragana raita ant ožio lekia per padanges.

10 pav. Iš 1608 m. knygos: raganos su raganiais verda ir kepa kūdikius savo puotai.

1. 🚩 Kaip atpažinti raganą?
2. 🚩 Apie kokius kankinimo būdus kalbama tautosakos šaltiniuose?
3. 🚩🚩 Ar šie aprašymai tikėtini? Kodėl taip manote?

1655 m. Žemaičių teismo sprendimu buvo sudeginta Gertrūda Zaputkaitė. Kaip aiškėja iš dokumentų, ji, pasitelkusi juodąją magiją, naudodama meškos ir vilko gaurus, lavonų dantis, nustipusias žiurkes, kenkė savo pono žmonos sveikatai. Kankinama prisipažino priklausanti didelei raganų gaujai, vadovaujamai „mokytojo“ Gabrieliaus. Susitikusios pelkėse su nelabuoju, raganos išsiprašančios galių kenkti žmonėms.

Tik 1776 m. Abiejų Tautų Respublikos seimas uždraudė kankinimus ir panaikino mirties bausmę už raganavimą.

11 pav. Ant laužo deginama moteris viduramžių Šveicarijos kronikos piešinyje.

1. 🚩 Ar kada buvote baudžiami? Už ką ir kaip? Ar sutinkate, kad tai buvo teisinga bausmė?
2. 🚩 Kokios bausmės skiriamos nusikaltėliams mūsų laikais?
3. 🚩🚩 Kaip manote, kodėl pasmerktieji būdavo deginami miestų aikštėse, o ne atokiose vietovėse, kur mažai žmonių?
4. 🚩🚩 Įrodykite arba paneikite, kad Lietuvoje nebuvo raganų laužų. Savo nuomonę pagrįskite bent dviem įrodymais.
5. 🚩🚩 Kas sieja nusikaltėlių bausmes ir mokyklos tvarką senovėje?

24.3. PERVERSMAI IR GARSIOSIOS MIRTIES BAUSMĖS

Žiaurūs Lietuvės viduramžiai

Lietuviai nori senosios Lietuvos valdovus regėti kaip pavyzdinius karžygius ir išminčius. Jiems nesmagu, kad valstybės įkūrėjas Mindaugas, anot metraščių, žudė brolius ir brolėnus. Ar tik nebus tai Lietuvos priešų šmeižtas? Deja, viduramžių istorijoje apstu klastos, perversmų ir žudynių.

1263 m. kunigaikštis Daumantas nužudė Mindaugą ir du jo sūnus, o į Lietuvos sostą sėdo Treniota. Štai kaip ši istorija aprašyta vaikų žurnale „Bitutė“:

Kaip rašoma metraščiuose, Mindaugo vaikai netiesiogiai tapo savo tėvo žūties priežastimi... Mirdama Mindaugo žmona Morta paprašė vyrą po jos mirties būtinai vesti jos seserį, kad svetima moteris neskriaustų jos vaikų. Bėda ta, kad Mortos sesuo tuo metu jau buvo ištekėjusi už Nalšiės kunigaikščio Daumanto. Tačiau Mindaugo tai nesustabdė. Jis ėmė ir pagrobė Daumanto žmoną ir už tai netrukus buvo nužudytas. Liūdna dalia ištiko ir jo sūnus Ruklį ir Rupeikį – jie buvo nužudyti drauge su tėvu.

12 pav. Karalienė Morta. Dailininkė Janina Malinauskaitė.

1. 🚩 Kodėl Mindaugo vaikai tapo tėvo žūties priežastimi?

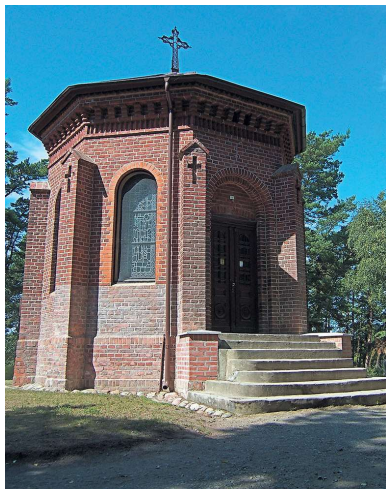
13 pav. Kęstučio nužudymas.
Dailininkas Mykolas Elvyras
Andriolis, 1882 m.

Kęstučio nužudymas 1382 metais

XV a. Lietuvos didžiųjų kunigaikščių metraštyje pasakojama:

Kai atvyko į Vilnių, didysis kunigaikštis Jogaila savo dėdę, didįjį kunigaikštį Kęstutį, sukaltą grandinėmis, pasiuntė į Krėvą ir įkalino bokšte, o didįjį kunigaikštį Vytautą paliko dar Vilniuje. Ir ten, Krėvoje, penktąją naktį didįjį kunigaikštį Kęstutį pasmaugė didžiojo kunigaikščio Jogailos kambariniai tarnai: Prokša, kuris jam vandenį paduodavo, ir kiti – Masčio brolis, ir Kučiukas, ir Lisica žibintojas.

1. 🚩 Kas sieja šaltinį ir iliustraciją (13 pav.)?
2. 🚩🚩 Ką dar žinote apie vietovę, kurioje buvo nužudytas Kęstutis?

14 pav. Pasak legendos, kunigaikštienė Birutė palaidota ant kalno Palangoje. XIX a. toje vietoje pastatyta koplyčia.

Birutės mirties paslaptis

Į istorijos šviesą kunigaikštienė Birutė trumpai iškyla tik kaip 1382 metų dramatiškų įvykių dalyvė. Rengdamasis kovai su Jogaila Kęstutis žmoną išsiuntė į Brėstą. Tolesnis jos likimas mįslingas, tėra pora prieštaringų užuominų apie jos mirtį. 1384 m. sutarties su Vokiečių Ordinu rašte Vytautas skundėsi kryžiuočiams, kad Jogaila iš jo atėmė tėviškę, o tėvą ir motiną nužudė. Tai kartoja Ordino kronikininkas Vygandas Marburgietis, esą Jogaila Birutę prigirdė. Vėliau lietuvių pasiuntiniai Kōnstanco Bažnyčios susirinkime tai neigė sakydami, kad Birutė dar gyveno po Kęstučio mirties, su ja elgtasi pagarbiai, o mirusi ji buvo prideramai palaidota. Matyt, susitaikius su Jogaila ir drauge su Lėnkija įveikus kryžiuočius Vytautui teko pamiršti skriaudas. Visa kaltė buvo suversta žudikams – Jogailos tarnams. Taigi tikėtina, kad Birutė žuvo tuo pat metu kaip Kęstutis, nes šaltiniai mini Jogailą žudžius ir jos giminaičius.

-
1. 🚩🚩 Kodėl Jogaila nužudė savo dėdę Kęstutį?
 2. 🚩🚩 Kaip manote, kodėl neretai žmonės tapdavo valdovais ką nors nužudę?
 3. 🏰 Kaip vertinate šaltiniuose aprašytus Jogailos poelgius?

Apibendrinimas

1. 🚩 Išvardykite bent tris viduramžiškus kankinimo ir baudimo mirtimi būdus.
2. 🚩🚩 Kodėl žmonės ir mūsų laikais domisi istorinių asmenybių, žymių savo amžininkų nužudymais?
3. 🚩 Įsivaizduokite esą svetimos šalies pasiuntiniai, atvykę į Mindaugo durą ar Vytauto laikų Vilnių. Jums, kaip mūsų dienų žurnalistams, reikia parašyti trumpą pranešimą apie įvykdytą žmogžudystę. Pasitelkę vaizduotę aprašykite įvykį nevengdami įsivaizduojamų smulkmenų, aptarkite nužudymo priežastis, apibūdinkite nusikaltėlius ir aukas.
4. ⚖️ Šiame skyriuje daug kalbėta apie baisius dalykus – kankinimus, žudynes. Įvertinkite visuomenę, kaltinamųjų prisipažinimą išgaunančią kankinimu ir nuteistuosius baudžiančią žiauria mirtimi.

POST SCRIPTUM. TIESA AR PRAMANAS?

Aleksandro Diuma romane „Karalienė Margo“ išpūdingai aprašytas Prancūzijos karaliaus Karolio IX nunuodijimas. Apipilti nuodais knygos apie medžioklę su sakalais puslapiai sulipę. Karalius juos verčia paseilėdamas pirštą. Gal tai įspėjimas nelaižyti piršto vartant knygą?

Pasakojimų apie nunuodijimą yra ir Lietuvos istorijoje. Gandais apipinta paslaptinė Barboros Radvilaitės mirtis: sklido kalbos, kad nekenčiamą marčią nunuodijo senoji karalienė Bona. Išlikusi ir paauglių Vytauto sūnų nunuodijimo legenda. Vytautas buvo du kartus pabėgęs į Vokiečių Ordiną, o kai grįždavo į Lietuvą, pas kryžiuočius įkaitais likdavo jo artimieji. Tai žinome tiek iš 1384, tiek iš 1392 metų Vytauto sugrįžimo iš Ordino aprašymų. Taip ir radosi pasakojimas, esą Vokiečių Ordine buvo nunuodyti Vytauto sūnūs ir tai padarė ne kas kitas, o pats didysis magistras. Deja, istorikų tyrimai parodė, kad Vytautas sūnų neturėjo, tik dukrą Sofiją. Vadinasi, visas tas pasakojimas tėra pramanas.

Paveiksle (15 pav.) pavaizduotas dviejų Vytauto sūnų nunuodijimas. Jei iš tiesų būtų praradęs sūnus, Vytautas to nebūtų pamiršęs ir būtų radęs, kaip atkeršyti Ordinui. Kaip tik dėl to, kad Vytautas neturėjo sūnų, Jogailai rūpėjo Lietuvą padaryti karalyste – tada jo antrasis sūnus būtų paveldėjęs karalystės sostą. Todėl Jogaila ir linko padėti Vytautui vainikuotis.

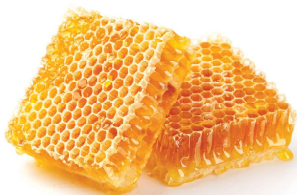

Pasidomėkite, kuriuose Lietuvos muziejuose galima pamatyti su kankinimu ir mirties bausme susijusių daiktų, dokumentų.

15 pav. Vytauto vaikų nunuodijimas. Dailininkas Andriejus Zaikovskis, 1882 m.

O gal Lietuvà – medaus ir bičių šalis?

1 pav. Net ir tuščias korys medumi kvepia...

- Medaus kraštas senuosiuose raštuose
- Bičių ir medaus svarba mūsų tradicijoje
- Ar medus – patrauklus simbolis?

33.1. ŠALIES SAVITUMAS IR ĮVAIZDIS

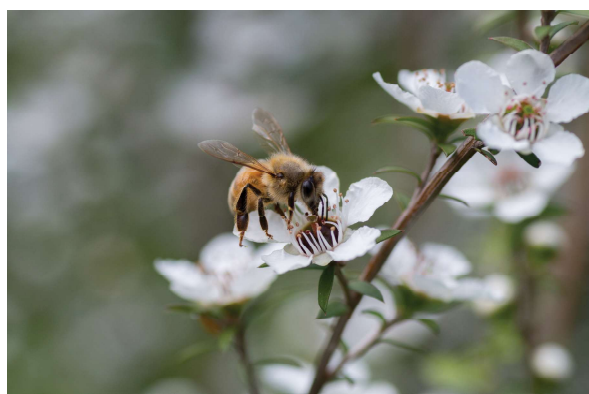
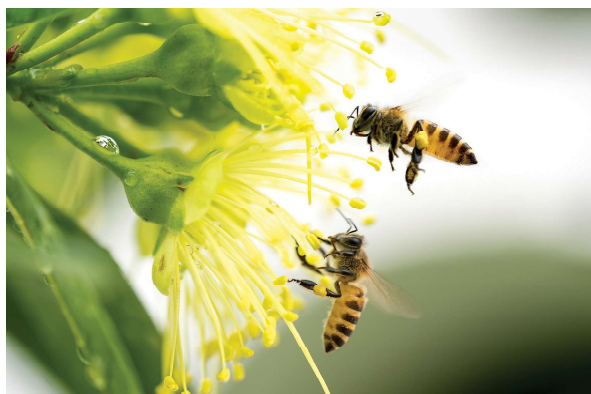
Pastaraisiais metais būta ne vieno bandymo sukurti Lietuvės įvaizdį, tai yra apibūdinti šalį trumpai, taikliai ir vaizdžiai. Pa-
vyzdžiui,

Lietuvà – krepšinio šalis,
Lietuvà – gintaro kraštas,
Lietuvà – Marijos žemė,
Lietuvà – drąsi šalis,
Lietuvà – susitikimų šalis.

Igytos istorijos žinios leidžia ir jums dalyvauti diskusijoje. Prisi-
dėkite savo sumanymais, tik būtinai juos pagrįskite.

O mes siūlome sprendimą, įkvėptą talentingo žurnalisto Jono Banio. Jis Lietuvės įvaizdžiui sukurti pasirinko medų.

2 pav. Bitele kamane, kas tave pramanė?

Visame pasaulyje medus – žmonių gerovės ir gerumo simbolis. Bet dažnas nustemba sužinojęs, kokios senos ir gilios medaus tradicijos Lietuvės kultūroje. Jis minimas viename seniausių šaltinių apie baltus – IX a. pabaigos keliautojo ir pirklio Vulfstano kronikoje. O 1539 m. Skandinavijos žemėlapyje, parengtame Olafo Magnuso (p. 142), medus jau išties yra įvaizdžio dalis: Lietuvą vaizduojama kaip šalį, kurioje meška kopinėja medų. Tad nuo seno medus neatsiejamas nuo Lietuvos suvokimo ir atpažinimo tarp kitų šalių.

3 pav. Pyterio Breigelio Vyresniojo „Bitininkai“, apie 1568 m.

4 pav. Tokie aviliai – šiaudinis ir kelminis – naudoti Lietuvoje XIX a. antroje pusėje–XX a. pirmoje pusėje.

1. 🚩 Pažiūrėkite į iliustraciją (3 pav.). Kodėl žmonės taip keistai apsirengę?
2. 🚩 Ką žmonės laiko rankose? Ką jie veikia?

33.2. KAIP PAGRĮSIME?

Senajoje ikikrikščioniškoje lietuvių mitologijoje bitėms tenka labai svarbi vieta: bičių bendruomenė ir gyvensena senovės lietuviui buvo žmonių gyvenimo atspindys. Draugystė per bites – bičiulystė – tai savitarpio supratimas ir pagalba, atjauta, o sykiu darbštumas, tvarkingumas, švara. Taip yra ir dabar. Todėl svarbiausias Lietuvos suvenyras yra kulinarinis paveldas laikomas midus, Lietuvos kurortuose populiarūs medaus masažai ir net mobiliojo ryšio tinklas pavadintas „Bite“. Medus kartu su gintaru, alumi ar linu tradiciškai siejami su Lietuvos įvaizdžiu.

Lietuvą neturi per amžius nusistovėjusių, aiškiai suvokiamų išskirtinių bruožų. Ją apibūdina daug dalykų, bet nė vienas nėra pagrindinis, nustelbiantis kitus. Dažnai išskiriamos tokios Lietuvos savybės – draugiški, svetingi žmonės, įdomi istorija, kultūrų kryžkelė, puikūs senamiesčiai, gamta, pajūris. Bet jos nėra būdingos tik Lietuvai, nes tinka ir kitoms Europos šalims bei tautoms.

Daugeliu turistus dominančių dalykų Lietuvą nesiskiria nuo kaimynių. O į vieną skirtumą iki šiol nebuvo atkreiptas dėmesys. Mūsų šalis, palyginti su bendru plotu, turi neįprastai daug dirvonuojančių, nederbamų laukų. Tarsi nepatraukli savybė, bet... tokios laukinės pievos sudaro puikias sąlygas tarpti darbščiosioms bitėms. Tad laukinių gėlių žiedais nusėtų pievų medų mes ir siūlome kaip Lietuvos įvaizdžio pagrindą.

Kiek žinome, medaus savo įvaizdžiui nėra pasirinkusi nė viena pasaulio valstybė. O juk tai vienas skaniausių ir plačiausiai vartojamų maisto produktų. Visa, kas susiję su medumi, yra patrauklu. Jis saldus, sveikas, natūralus, ilgaamžis, suteikia jėgų, energijos, grožio, skatina medžiagų apykaitą, smegenų veiklą, gydo nuo ligų ir t. t. Lietuvoje surenkama įvairiausių medaus rūšių: laukų, gėlių, liepų, grikių, pievų, laukinių bičių medus... Lietuviškas medus skirtingo tirštumo ir spalvų – gelsvas, rausvas, baltas, raudonas, net juodas. Geriausi draugai čia vadinami bičiuliais. Todėl galima teigti, kad Lietuvą – medaus šalis. Tai šalis, apie kurią vien pagalvoti saldu, kuri nuteikia keliautoją atsipalaiduoti, pasmagurianti, leisti sau daugiau nei namie. Tai šalis, kurioje linksma, lengva, kur saulė šviečia net tada, kai dangus debesuotas. Tai šalis, kurios žmonės darbštūs kaip bitės, kur tvarka kaip avilyje, o sprendimai priimami atsakingai, taip kaip bitės ruošiasi žiemai... Šalis, kur pieno upės teka tarp medaus krantų.

5 pav. Pasmaližiaukim!

1. 🚩 Ar mėgstate medų? Išvardykite skaniausius patiekalus su medumi.
2. 🚩 Kas yra bičiulystė?
3. 🚩🚩 Įrodykite medaus svarbą bent trimis teiginiais.
4. 🚩🚩🚩 Kodėl Lietuvą galima pavadinti medaus šalimi?

Apibendrinimas

1. 🚩 Kuris Lietuvos įvaizdis jums artimiausias? Kodėl?
2. 🚩🚩🚩 Kaip manote, kodėl žmonės nuo seniausių laikų augina bites? Kokia iš to nauda?
3. 🇺🇦 Ar tinka Lietuvai medaus šalies įvaizdis? Kaip manote, ar mūsų valstybei jis padėtų tobulėti?
4. 🐝 Sukurkite turistinį lankstinuką arba interneto puslapį „Aplankykite Lietuvą – medaus šalį“. Kokios dar informacijos, be pateiktos mūsų knygoje, į jį įdėsite? Įsivaizduokite esą svetimšaliai turistai ir nuspręskite, ar norėtumėte nukeliauti į medaus šalį.

Sužinokite, kurie žmonės ar istorijos, kultūros paminklai garsina jūsų miestą ar miestelį. Kuo jie svarbūs Lietuvai ir pasauliui? Paklauskite artimųjų apie vietos garsenybes.

